

FUJIWARA NO TEIKA

O SUTĂ DE POEME
DE O SUTĂ DE AUTORI

**Coperta colecției
LUCIAN ALEXIU**

© EDITURA ANTHROPOS, 2002
Bd. Cetății 52, sc. A, ap. 40
1900 Timișoara, România
lucianalexiu@banat.ro

All rights reserved
Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin
EDITURII ANTHROPOS
Reproducerea parțială sau integrală
a textului, pe orice fel de suport tehnic,
fără acordul editorului,
se pedepsește conform legii.

ISBN 973-99664-9-11

Printed in Romania

**O SUTĂ DE POEME
DE O SUTĂ DE AUTORI**

**O ANTOLOGIE DE
FUJIWARA NO TEIKA**

**Traducere în limba română, studiu introductiv și note de
CARMEN D. BLAGA**

EDITURA ANTHROPOS

HYAKUNIN-ISSHU ȘI CANONUL POEZIEI CLASICE JAPONEZE

Ogura Hyakunin-issu sau "O sută de poeme de o sută de autori [antologate la palatul] Ogura" – acesta e titlul original al culegerii de față, una dintre cele mai populare antologii de lirică japoneză tradițională. *Ogura* este numele palatului familiei Fujiwara, unde, potrivit tradiției, poemele din această culegere, caligrafiate și însoțite de picturi, decorau panourile glisante menite să despartă încăperile. Antologia a fost alcătuită în 1235 de către sau pentru poetul Teika-kyo, pe numele său adevărat Fujiwara no Teika (Sada-ie), una dintre personalitățile de seamă ale vieții literare nipone de la începutul perioadei *Kamakura* (finele secolului al XII-lea și începutul celui de-al XIII-lea), denumită astfel după localitatea în care șogunul își mutase capitala de la Heiankyo (azi Kyoto), reședința Curții imperiale în perioada anterioară, *Heian*.

Fiecare din textele antologate este datorat unui alt autor – practic, culegerea de față însumează cele mai bune versuri ale celor mai prețuiți dintre poeții consacrați până la data realizării sale. Că nu a fost nicidecum o compilație întâmplătoare, vom vedea îndată.

Originile poeziei nipone, ca și ale celei chi-neze, persane sau grecești, se pierd în sincre-tismul culturilor orale; primele fragmente scrise ce ni s-au păstrat datează din primul pătrar al secolului al VIII-lea, ca anexe ale unor cronici scrise în limba chineză: *Kojiki* (712 e.n.) și *Nihonshoki* sau *Nihongi* (720 e.n.). Poezia japoneză arhaică, în măsura în care ne este cunoscută, cultivă o tonalitate solemnă, sărbătoarească, în formule imnice robuste net diferite de tonalitatea minoră, nostalgică, prețuită în perioada clasică. Dacă poezia arhaică dezvolta teme mitologice alături de cele erotice, specifice folclorului, influența chineză a adus după sine o constelație tematică și un un inventar imagistic mai variat. În perioada Nara, nu lipseau nici temele eroice ori social-politice – care, în China, reprezentau o direcție majoră a poeziei –; în perioada Heian, însă, japonezii nu le-au cultivat decât scriind în limba chineză (Kato 1998: I, 165). Căci, timp de mai bine de trei secole, oamenii de cultură niponi au fost, deopotrivă, experți în sinologie și compoziție poetică chineză, iar antologiile de poezie chineză scrisă de japonezi apăreau în alternanță cu cele de poezie în limba națională (Kato 1998: I, 145-155).

Influența limbii și a culturii chineze a început să se facă simțită, în arhipelagul nipon, în preajma anului 700 e.n. Scrierea chineză, de tip ideografic, era folosită în dublu registru: pentru a reda fonetismul limbii japoneze, dar și pentru a transmite semnificații proprii vocabularului chinez, încă inexistente în limba japoneză vorbită

la acea dată. Formația culturală a elitelor o copia pe cea chineză; buddhismul, pătruns în China dinspre nord-estul Indiei, s-a propagat și în Țara-Soarelui-Răsare.

Un ultim monument literar al Japoniei arhaice mai rezistă fluxului înnoirilor: formulele ritualice, așa-numitele *norito*, ce aveau să fie însumate în textul ceremonial *Engi-shiki* (927 e.n.), fără a mai putea influența, însă, evoluția poeziei ca artă. Notabilă este, în această perioadă, consolidarea formelor de poezie națională laică, între care *tanka*, un poem de 31 de silabe (5+7+5+7+7), avea să sfârșească prin a surclasa ca popularitate celelalte forme (Kato 1998: I, 85, 132). Acest proces, desfășurat de-a lungul a trei secole, a conferit o fizionomie distinctă culturii nipone. Au apărut și au devenit operaționale *principii de creație* corespunzătoare specificului limbii și sensibilității autohtone (Keene 1991: 15-19, Kato 1998:I, 109, 133).

Epoca preclasică a poeziei nipone, de asimilare a influenței chineze, este și cea care a transmis patrimoniului universal prima antologie poetică asemănătoare celei de față. Și aceasta, de altfel, dând curs tot unei tradiții chineze¹. Astfel a luat naștere antologia particulară *Manyo-shu*, ("Culegerea celor zece mii de foi") cuprin-zând, în douăzeci de volume, 4496 de poeme vechi și contemporane², subsumate unui evantai tematic suficient de larg, chiar dacă nu și imprevizibil: cântece de dragoste ori de pahar, melancolice ori nostalgice, poeme exaltând instituția imperială și loialitatea au proiectat în eternitate numele câtorva poeți: Kakinomoto no Hitomaro, Yamabe no Akahito, Otomo no Yakamoki, Otomo no Tabito, doamna Sakanoue. Numele lor se regăsesc și în antologia de față.

Dacă epoca *Nara*, căreia îi datorăm această primă antologie a versului japonez, ține încă de preclasicism, perioada următoare, *Heian*, înregistrează apogeul literaturii tradiționale nipone și este, așadar, asimilată clasicismului, mai cu seamă pentru caracterul curtenesc al poeziei, practică de o elită socială și intelectuală.

Începând din ultimii ani ai secolului al IX-lea, legăturile culturale dintre Japonia și China slăbesc; prima consecință importantă este reculul limbii și al literaturii chineze în ierarhia modele-lor culturale. Deplasarea accentului spre valorile naționale s-a petrecut, însă, ca un proces lent, început în decursul secolului al IX-lea, ca efect al dezvoltării interne a culturii nipone (Kato 1998:26, 110-114, 166). Această situație a impulsionat împărații din perioadele ulterioare (între 905 și 1439) să inițieze realizarea unor antologii oficiale (*chokusenshu*) reprezentative pentru lirica autohtonă.³

Prima dintre acestea, structurată, după exem-plul culegerii *Manyoshu*, în douăzeci de cărți, se numește *Kokinshu*; ea a fost realizată între anii 905 - 920, la inițiativa împăratului Daigo, de poezii Ki no Tsurayuki, Oshikochi no Mitsune, Ki no Tomonori și Mibu no Tadamine, care au selectat versurile celor mai de seamă poeți ai "epocii de aur Engi"⁴, considerați, apoi, precursori ai liricii clasice: Ariwara no Narihira, episcopul Henjo și nobila doamnă Komachi. Demn de interes este și faptul că antologia este însoțită de două prefete, în limbile chineză (Ki no Yoshimochi) și japoneză (Ki no Tsurayuki) – cea din urmă cuprinzând o *ars poetica* și un pertinent comentariu critic al principalului antologator, Tsurayuki, probă indiscutabilă de maturitate a conștiinței literare nipone la începutul secolului al X-lea⁵.

Reper al poeziei tradiționale japoneze, *Kokin-wakashū*¹ a fost urmată, până la apariția celei de față, de alte unsprezece antologii oficiale; doar ultima dintre ele, însă, – cea denumită *Shin-kinwakashū*¹ ("Noua culegere de poezie veche și modernă") – mai e comparabilă ca importanță.

CARMEN D. BLAGA

ÎMPĂRATUL TENJI*

Rărit deasupra-mi
E-acoperișul de pai
Al colibei din
Orezărie. Toamnă.
Haina mi s-a-nrouat.**

* Împăratul Tenji (626 - 671), fiul împăratului Jomei și al împărătesei Saimei, a domnit între anii 668-671 e.n. Studii de limbă chineză și doctrină politică sub îndrumarea buddhistului Minabuchi no Shoan. Personalitate politică și militară de mare forță, centralizează puterea imperială (reforma Taika, anihilarea clanului potrivnic Soga). Poet caracterizat de noblețea limbajului și grandoarea imaginilor. Prima prezență în antologii: *Manyoshu*.

**Roua la care se face aluzie în poem este o metaforă pentru lacrimi, de altminteri una dintre metaforele cele mai uzitate ale liricii nipone tradiționale, într-un topos, de asemenea, recurent: mânecile ude ale kimonoului.

ÎMPĂRĂTEASA JITO*

Pesemne-a trecut
Primăvara și-i vară:
Peste tortul alb
De pe sfoară, străluce
Ama-no-Kaguyama.

- Fiică a împăratului Tenji, Unanastasara no Himemiko (645 - 702) s-a urcat pe tron după moartea soțului ei, împăratul Temmu, și a domnit în nume propriu între 686 - 696, abdicând în favoarea nepotului său, Mommu. Politică de susținere a buddhismului și de consolidare a aristocrației. Ca poetă, a cultivat formele *tanka* și *choka*. Prezențe în antologii: *Manyoshu*, *Shinkokinshu*.

KAKINOMOTO NO HITOMARO*

Prealunga noapte
Asemenea cozii ce
Atârnă după
Fazan prin văi largi de munți,
Sigur am să o dorm singur.

- Născut în jurul anului 622 într-o familie aristocratică sărăcită, poetul a deținut un rang modest în ierarhia administrativă a vremii. Numeroase călătorii efectuate în suitea împăratului Temmu, a împărătesei Jito și a prințului Nikitabe îi oferă șansa diversificării surselor de inspirație. Dintre cele trei soții, una (Yonami no Otone) a fost, de asemenea, poetă. Forme poetice cultivate: *tanka*, *choka*, *sedoka*. Câmp tematic larg: poezie narativă, eroică, descriptivă, lirică. Expresivitate și abilitate retorică, inventivitate. Mort în 710, în provincia Iwami, a fost considerat, alături de Akahito (v. infra, p. 20), unul din marile spirite ale epocii sale și, începând din perioada Heian (714 - 1186) memoria sa face obiectul unui cult semireligios, "Hitomaru eigu". Rămâne, până astăzi, cel mai cunoscut poet liric japonez. Prezențe în alte antologii: *Manyoshu*, *Kokinshu*, *Shuishu*.

YAMABE NO AKAHITO*

Totu-i alb în jur,
Cum privesc dinspre râul
Tago spre creasta
'Nalt-a muntelui Fuji
Printre fulgi de zăpadă.

*Desigur contemporan cu Hitomaru, poetul a decedat în jurul anului 736. A trăit ca modest funcționar imperial sub domnia împăratului Shomu (n.701, 724-748). Primul poet profesionist al Japoniei. Poezie descriptivă plină de pitoresc, obiectivitate a observației, rafinament al construcției, prețuită la fel de mult ca poemele sale encomiastice. Influență majoră asupra topoilor lirici și a concepțiilor despre poezie dezvoltate în perioadele ulterioare. Forme poetice cultivate: *tanka*, *choka*. Prezențe în alte antologii: *Manyoshu*.

SARUMARU* TAYO**

Prin munții pustii,
Boncăluitul de cerbi
Copite târșind
Prin frunzele arâmii
Mai tristă-i toamna atunci.

*Poetul a trăit în perioada domniei împăraților Gensho (n. 680, 715 - 748) și Shomu (v. supra).

** Tayu este numele unui rang funcționăresc de clasa a cincea în ierarhia administrativă niponă a vremii.

CONSILIERUL DE STAT YAKAMOCHI*

După cum văd eu
Aura candidă a
Căii Lactee
Pod peste cer, târzie
O fi, de-acuma, noaptea!

*Născut (716) într-o familie aristocratică având vechi tradiții politice și militare, dar care cuprindea și două generații de poeți (printre care chiar tatăl său, Otomo no Tabito), Y. și-a manifestat talentul precoce. Numeroase funcții politice și militare, printre care aceea de subsecretar de stat (shonagon). Participări la comploturi. Privat de onoruri funerare și deposedat post-mortem de rang în urma unei false acuzații de instigare la omor. Reabilitat după 21 de ani. Principalul realizator al antologiei Manyoshu (16 cărți). Lirică a naturii de mare sensibilitate și rafinament (inclusiv tehnic: jocuri de cuvinte). A mai cultivat tematica erotică, bahică, a scris poezie encomiastică, meditații asupra morții și a legilor. Puternică influență asupra poezilor perioadei Heian. Forme cultivate: *tanka*, *choka*, *sedoka*. Prezențe în alte antologii: *Manyoshu*, *Shinkokinshu*.

ABE NO NAKAMARO*

Cuprind cu ochii
Câmpiile cerului.
Gândesc: oare, acum,
Și în Kasuga** luna
Suie peste Mikasa**?

* Trăind la începutul secolului al VIII-lea, poetul și-a petrecut o bună parte a vieții în China. Multe din poemele sale exprimă nostalgia ținutului natal, pe care nu a ajuns să-l mai revadă, fiind victima unui accident nautic la întoarcerea în Japonia (753).

** Toponimele denumesc o câmpie și un râu.

BONZUL KISEN*

La miazăzi de
Capitală, departe,
Pe Ujijama**
Viețuiesc. I se spune
Pe bună dreptate schit.**

* Adevăratul nume al preotului (hoshi) Kisen nu se mai cunoaște, după cum nici anii nașterii și morții sale: se apreciază că a trăit la cumpăna secolelor al IX-lea și al X-lea. Ki no Tsurayuki îl situează printre rokkasen, "cei șase preaferiți ai cântecului" sau "cele șase genii poetice", alături de Narihira, episcopul Henjo, nobila Ono no Komachi, Buniya no Yasuhide și propriul său fiu din anii de viață seculară, ulterior bonzul Sosei (cu toții cuprinși în antologia de față).

**Poemul reține experiența izolării de lume a autorului pe Ujijama, "Muntele îndepărtat".

ONO NO KOMACHI*

De ploi pâlite,
Flori de cireș se-ofilesc:
Vestejită-n van,
Privind în gol și visând,
Prin lume-am trecut și eu.**

* Poetă (834 - 880) celebră pentru frumusețea și talentul său, a fost socotită printre rokkasen. Ascendență nobiliară, dar incertă; legende contradictorii privitoare la biografia poetei care devine, între altele, personaj al unor piese de teatru. Lirică erotică: stil spontan de mare vigoare și eleganță, caracterizat prin jocuri semantice bazate pe polisemie, prin îndrăzneala metaforei și atitudinea predominant melancolică. Forme poetice cultivate: *tanka*. Prezențe în alte antologii: *Kokinshu*; antologie de autor: *Komachi shu*.

**Poemul ilustrează tema cel mai frecvent abordată de autoare, regretul după frumusețea pierdută, exprimat caracteristic prin metafora florii ofilite.

SEMI MARU*

Nimerit numești
Întâlnirea "movilă".
Cei ce ajung
Pe culme lângă cei duși,
cunoscuți sau chiar străini.**

* Poet din timpul domniei împăratului Uda (888 - 897), renumit și pentru măiestria sa muzicală: cânta la biwa, lăuta japoneză cu patru coarde și gât scurt în prelungirea unei cutii de rezonanță în formă de pară. Biografie prea puțin cunoscută.

** Versurile sunt inspirate de vama orașului Osaka. Poetul exploatează forma lexicală a toponimului Osaka, în care morfemul O- are semnificația de "întâlnire".

CONSILIERUL TAKAMURA*

Pân' l-a optzecea
Insulă am lopătat
Prin mare: o, bărci
De pescari, duceți veste
Acas' de pieirea mea.**

* Consilierul (Sanji) Ono no Takamura (802 - 852) a fost un erudit sinolog, descendent al primului ambasador japonez la curtea chineză și unul dintre realizatorii primei antologii de poezie japoneză în limba chineză (*Ryounshu*). Numeroase funcții administrative. Exilat în Okinawa pentru refuzul unei misiuni diplomatice. Remarcabil poet de limbă chineză și caligraf. Ca poet de limbă japoneză a fost puțin cunoscut de către contemporani. Prezențe în antologii: *Kokinwakashu*, *Hyakunin-issu* (în limba japoneză); *Keikokushu*, *Waka-ro-ei-shu* (în limba chineză).

** Poemul a fost scris înaintea plecării autorului în exil în Okinawa.

EPISCOPUL HENJO*

Oh, tu, vânt ceresc,
Ci închide-ntre nouri
Ochiul de senin
Prin care dalbe vergini
S-au răzlețit printre noi.**

*Pe numele său adevărat Yoshimine no Munesada, episcopul (Sojo) Henjo aparținea unei familii princiare. După moartea împăratului Nimmyo (834-850), protectorul său, s-a călugărit, devenind episcop cu puțin timp înainte de a muri. Este considerat de Ki no Tsurayuki unul dintre rokkasen.

** Poemul a fost inspirat de ritualul sărbătorii anuale Gosechi, cu prilejul căreia fiicele funcționarilor de la curte dansau în fața împăratului. Ele sunt comparate cu zânele pogorâte din cer, pe care chiar și numai o simplă privire le-ar putea face să se sperie și să-și ia zborul.

ÎMPĂRATUL YOZEI*

Precum Minamo
Ce-și prăvale șuvoiul
Din vârf de munte**,
Dragostea-mi sapă adânc.
Din lacrimi s-a făcut iaz.

* A domnit în era Jogen, între anii 877-884. A fost tatăl unui alt poet de talent, prințul Motoyoshi.

** În original numit "Tsukuhane".

MINISTRUL DE LA KAWARA*

Precum hățişul
Din Michinoku, de-aglici,
N-am să mă-ncălcesc,
Voia iubirii s-o fac,
În mrejele alteia.**

* Fiu al împăratului Saga (810 - 823), Minamoto no Toru a fost ministru de stat sub domnia împăratului Nimmio (v. pag 28, nota *). Cunoscut și sub numele de "Ministrul de la Kawara", după numele palatului său din Kyoto.

** Versurile îmbină pretextul erotic cu dispoziția naturist-descriptivă aflată la baza unei specii distincte sub aspect tematic în literatura clasică japoneză (poemul descriptiv).

ÎMPĂRATUL KWOKO*

De dragu-ți ieșit
Pe câmp desprimăvărat,
Fragede ierburi
Culeg, dar fulgii de nea
De pe mâneci încă-mi cad.**

* Împăratul, al cărui nume înseamnă "virtute ingenuă", a domnit între anii 885 - 887.

** Poem inspirat de o amintire din copilăria autorului, când bunica sa îl trimitea, în zilele de primăvară timpurie, să-i culeagă primele plante verzi răsărite pe câmp. Motivul este tratat simbolic, dobândind semnificația trecerii de la vârsta copilăriei la cea a bărbăției.

CONSILIERUL DE MIJLOC YUKIHIRA*

Rămas bun, eu plec.
Dar de primesc veste că
Ești precum pinul**
Stâncii Inaba*** străjer,
Mă voi întoarce curând.

* Ariwara no Yukihiro (819-893) purta titlul de Ason ca membru al unei familii de înalt rang nobiliar (rangul al doilea). Nepot al împăratului Heizei și frate vitreg al lui Ariwara no Narihira (v. *infra*). Socotit printre rokkasen ("cele șase genii poetice" ale perioadei Heian timpurii).

** Simbol al consecvenței și răbdării, datorită omonimiei cu verbul *matsu* = a aștepta.

*** Joc de cuvinte: *Inaba* înseamnă și "dacă plec".

ARIWARA NO NARIHIRA ASON*

Ce fapt scandalos!
Dintr-a Zeilor Vârstă
Nemaiauzit:
Tatsutagawa sclipind
În stacojiul Chinei.**

* Unul dintre cei mai renumiți poeți japonezi (824 sau 825 - 880), admirat pentru frumusețea înfățișării, ca și pentru patosul versurilor sale. Pictor și militar de excepție; curtean ambițios și abil, a participat la intrigi de palat. Numeroasele sale aventuri galante l-au transformat în erou romanesc (*Ise-monogatari*). Ca scriitor, a cultivat o tematică predominant erotică, dar și ocazională, axată pe topoi recurenți ai imaginarului nipon (floarea de cireș, de prun, ploaia, luna, primăvara...) și punctată cu note de reflecție filosofică. Forme poetice cultivate: *tanka*. Prezențe în alte antologii: *Kokinwakashu*, *Narihira-shu* (antologie personală).

** Râul (-*gawa*) Tatsuta străbate păduri de arțari roșii al căror frunziș se reflectă în apă, făcând-o să pară sângerie, culoare definitivă pentru arta chineză a vremii.

FUJIWARA NO TOSHIYUKI ASON*

Talazuri lovesc
În mal la Sumi-no-e...
Chiar dacă, doar în vis,
Noaptea, drum spre tine-mi fac,
De privitori mă feresc.

*Unul dintre membrii cei mai străluciți ai clanului Fujiwara, pictor și caligraf (880-907), a fost ofițer în Garda Imperială.

NOBILA DOAMNĂ DIN ISE*

Oare chiar mi-e scris
Să nu te mai văd nicicând,
Fie și numai
Un scurt răstimp, cât viața
Trestiei din golful Maniwa?

* Ise nu este numele poetei (rămas necunoscut posterității), ci al provinciei sale natale. Autoarea a fost fiica guvernatorului acesteia, Fujiwara no Tsugukage, și a trăit la mijlocul secolului al IX-lea. A fost mai întâi doamnă de onoare, apoi iubita împăratului Uda și mama principelui-poet Katsura. Considerată una dintre autoritățile literare ale vremii sale, chiar și după moartea protectorului său imperial, i s-a atribuit, o vreme, datorită coincidenței de nume, romanul sentimental *Ise monogatari*, al cărui erou este poetul Narihira (v. *supra*); se crede, de asemenea, că este autoarea *Povestiri-lor din Yamato*.

PRINȚUL MOTOYOSHI*

În năpasta mea,
Nu mi-a păsat dacă eu
Însumi mă scufund
Ca mira din Maniwa,
Ci doar dacă te mai văd.

* Notoriu pentru aventurile sale galante, fiul împăratului-poet Yozei (v. *supra*) a trăit și a creat în a doua jumătate a secolului al IX-lea.

BONZUL SOSEI*

Fiindcă-ai promis
Că vii deîndată, am
Așteptat cât timp
A mai zăbovit pe cer
Luna-n zori de vinicer.

* Yoshimine no Hirenobu (sfârșitul secolului al IX-lea) după unele indicii, fiul bonzului Kisen (v. *supra*) din anii săi de viață seculară a purtat acest nume după intrarea în cinul pastoral.

BUNIYA NO YASUhide*

Toamna furtuna
Învârtește prin munți
Așchii de ramuri.
Nu-i fără noimă vorba
"A vântului mireasă".

*Poetul a trăit la finele secolului al IX-lea și a fost un mic funcționar. Se numără printre rokkaesen, ca creator al unei expresii lirice de mare eleganță, dar i s-a reproșat (Tsurayuki) relativa lipsă de originalitate a ideii poetice.

OE NO CHISATO*

Privesc la lună.
Cum de, aici, mă-ntristez
De toate cele,
Căci nu doar pentru mine
S-a sălășluit Brumar?***

* Autorul a trăit la sfârșitul secolului al IX-lea.

** Tanka de față a fost scrisă cu ocazia participării autorului la un concurs de poezie cu tema "Toamna".

KAN-KE*

De nu pot s-aduc
Jertfă de gingași lăstari,
Brocatu-arâmiu
De frunze, pe Tanuke,
Ofrandă zeilor dau.**

* Pseudonimul literar al strălucitului savant și om de stat Sugawara no Michizane (844-903), supranumit de posteritate Temmen-Tenjin ("Zeul care umple cerul", adică divinitatea tutelară a erudiților). A compus poeme în limbile japoneză și chineză, contând drept cel mai bun cunoscător al culturii chineze din vremea sa. S-a bucurat de protecția împăratului Uda (887-897), dar, după abdicarea acestuia, a fost exilat în insula Kyushu (901). Reabilitat și înălțat în rang post-mortem (933), apoi sanctificat ca zeitate principală a templului shintoist Kitano de la Kyoto și a sanctuarului Temmagu din Daizafu, a devenit, în secolul al XVIII-lea, personaj literar. Forma poetică predilectă: *waka*. Prezențe în antologii: *Sandaishu*, *Shinkokinshu*, *Shoku kokinshu*. Redactorul culegerii *Kanke (Shinsen) Manyoshu*.

** Poem inspirat dintr-o întâmplare reală din viața autorului.

CANCELARUL SANJO*

"Jneapăn"*** sã-mi fie
Și, nevãzutã, sã se
Prindã de mine
Ca la Osaka, în munți
De-aș fi în stare s-o fac!

*Cancelarul (Udaijin) Sanjo, pe numele său adevărat Fujiwara no Sadakata, a ajuns la această înaltă demnitate în timpul domniei împăratului Daigo. A murit în anul 923.

**Metafora exprimă dorința poetului ca iubita să nu se despartă niciodată de el, așa cum vegetația montană rămâne nedezipită de peretele de rocă.

PRINCIPELE TEISHIN*

Roșu, frunzișul
De pe muntele-Ogura
Nu ar fi căzut,
De ar fi fost simțitor,
Sub ochii junelui crai.**

*"Principele (Ko) Teishin" este numele, atribuit postum, din ordin imperial, lui Fujiwara no Tadashira (sfârșitul sec. al IX-lea - începutul sec. al X-lea).

**Poem de circumstanță, inspirat de un incident din viața familiei imperiale: mergând pe muntele Ogura să admire decorul autumnal la numai câteva zile după tatăl său, fostul împărat Uda, împăratul Daigo a găsit frunzișul scuturat.

SECRETARUL DE STAT KANESUKE*

Pe plaiul Mika,
Izumi poartă pe val
Larmă și vuiet...
Când am mai văzut-o pe
Cea ce mi-e preascumpă azi?

* Un alt membru al clanului Fujiwara, a trăit în prima jumătate a secolului al X-lea.

** Râu în provincia Yamato (centrul Japoniei).

MINAMOTO NO MUNHEYUKI ASON*

Satul de munte.
Iarna, ce-i drept, altul nu-i
Mai însingurat;
Iarbă și oameni, par toți
Ca unul, înmormântați.

*Poet din prima jumătate a secolului al X-lea (m. 940), membru al unui clan ce avea să dea la iveală un mare număr de scriitori în secolele al X-lea - al XII-lea.

OSHIKOCHI NO MITSUNE*

La întâmplare
Am să culeg; poate-atunci,
Sub bruma dintâi,
Voi afla, nedezipit
Alb boboc de steliță**.

* Provenit dintr-o familie despre care nu s-au păstrat informații, scriitorul (857-905) a fost guvernator al provinciei Kai. Participant la numeroase concursuri de poezie și colaborator al lui Ki no Tsurayuki la alcătuirea antologiei *Kokinshu*, este socotit, alături de acesta, unul dintre marii poeți ai "epocii de aur" Engi (901- 922). Vigoare și spontaneitate a versului. Tematică erotică și naturistă, dar și ocazională: poeme (*tanka*) scrise sub comandă imperială. Prezențe în antologii: *Kokinshu*, *Hyakunin-issu*, *Mitsuneshu* (antologie de autor).

** Floarea aici denumită (*Aster amellus*) este simbolul feminității ingenuie; datorită acestuia, poemul poate fi încadrat deopotrivă în lirica naturistă și în cea erotică.

MIBU NO TADAMINE*

Luna cea nouă,
De când tu m-ai părăsit,
Atât de rece
Străluce ochiului meu,
Că zorii-s cel mai greu chin.**

* Militar și funcționar imperial din perioada Heian, om de cultură și critic literar, Mibu no Tadamine (868-965) a fost un alt colaborator al lui Ki no Tsurayuki la realizarea antologiei *Kokinshu* (903). Participant la concursurile de poezie ale vremii, și-a câștigat locul printre "cei treizeci și șase de geniali" (*sanjurokkasen*) ai poeziei nipone. Versuri caracterizate prin spontaneitate improvizatorică și sentimentalism. Forme poetice cultivate: *tanka*. Prezențe în antologii: *Kokinshu*, *Hyakunin-isshu*. Critică literară: *Tadamine jittai* ("Zece stiluri ale poeziei japoneze comentate de Tadamine").

**Poemul de față este considerat printre cele mai frumoase versuri scrise în limba japoneză.

SAKANOUE NO KORENORI*

Ca luna în zori,
Albă, fără prihană,
Străluce privirii
Peste satul Yoshino**
Neaua proaspăt căzută.

* Contemporan cu Mibu no Tadamine (începutul sec. al X-lea).

** Satul Yoshino a devenit celebru pentru cireșii din împrejurimile sale.

HARUMICHI NO TSURAKI*

Zăgazurile,
De vântoasă-adunate
Pe mal de pârâu
S-o oprească din goană
Frunze roșii de toamnă.**

* Poetul a creat în jurul anului 900.

** Dincolo de tonul aparent constatativ, neutru, poemul conține o reflecție filosofică implicită.

KI NO TOMONORI*

Trebuie,-n ziua
Cu cerul blând și senin
A lui aprilie,
Ca flori de cireș să cadă
Căci nu mai pot dăinui?

*Văr al lui Ki no Tsurayuki și colaborator al acestuia la antologia *Kokinshu*, a trăit între 845-905, fiind unul dintre iluștrii oameni de stat ai perioadei Heian, notabil și ca poet. Participă la concursurile de poezie (*uta-awase*), a fost prețuit pentru spontaneitatea expresiei lirice și impetuoșitatea sentimentului. Prezențe în antologii: *Kokinwakashu*, *Senzai-shu*, *Tomonori-shu* (culegere personală).

FUJIWARA NO OKIKAZE*

Pe cine s-aleg,
Să mă-ncred că mi-e prieten,
Dacă nici măcar
Pini din Takasago
Nu-mi sunt ortaci pe viață?

*Poet din "epoca de aur" Engi, a creat în primele decenii ale secolului al X-lea.

KI NO TSURAYUKI*

Oamenii? Nu știu
Cum fac să-și uite de-alean.
Doar pe bătrâna
Țarină florile ca
Odinioară miros.

* Nu se cunoaște exact data nașterii poetului: 883 sau 861. Se știe că provenea dintr-o familie de intelectuali (sinologul Haseo, poetul Mochiyuki) și că a deținut, printre alte funcții în administrația imperială, pe aceea de conducător al Bibliotecii imperiale și pe aceea de guvernator al provinciei Tosa din insula Shikoku. S-a stins din viață în anul 946. Formație intelectuală sino-japoneză. Numeroase participări la concursurile de poezie. Lirică intelectualizată, rod al unui intens travaliu stilistic. Prezențe în alte antologii: *Kokinshu*, *Gosen shu*, *Ki no Tsurayuki shu* (antologie de autor). Întemeietor al prozei artistice prin "Jurnalul din Tosa" (*Tosa nikki*) și al criticii literare nipone, prin "Cuvântul înainte" la antologia *Kokinshu*.

** Poem inspirat de o vizită a autorului la Hatsuse, după o îndelungată absență.

KIJOWARA NO FUKAYABU*

De-abia-nserase,
Noaptea de vară trecu,
Zori umplu cerul.
Oare, pe drumu-i, luna
Popas găsi-va-ntre nori?

*Contemporan cu Tsurayuki; viziunea sa poetică reține de predilecție efemerul, fragilul, permanenta schimbare a lucrurilor. Creația sa, scrisă între 905 și 930, a fost antologată în *Kokinshu*, *Gosenshu* ("Culegere ulterioară") și *Shuishu* ("Culegere de spicuri").

BUNIYA NO ASAYASU*

Iazul licărind
Pe care,-n câmpu-ntomnat,
Vântul brâzdează
Neostoite valuri
Perle râzlețe, plutind.

* Fiu al poetului Buniya no Yasuhide (v. *supra*), a creat în primele decenii ale secolului al X-lea.

NOBILA DOAMNĂ UKON*

Eu, părăsita,
M-am dat uitării de-acum.
Mi-e milă însă
De cel ce m-a mințit
Când mi-a jurat credință.

*Fiică a generalului Kata no Suetsuna, poeta a trăit în prima jumătate a secolului al X-lea.

CONSILIERUL HITOSHI*

Prin păpurișuri,
Bambusu-și află-adăpost;
Iubirea-n mine
Adăpost prea bun găsi.
Dulce-i al iubitei chip!

*Descendent al împăratului Saga, consilierul (Sanji) a făcut parte din clanul Minamoto și a trăit pe la mijlocul secolului al X-lea.

TAIRA NO KANEMORI*

Oricât m-ascund,
Obrazul meu veștejit
Patimi trădează.
Toți mă întreabă mereu
De ce, oare,-s abătut.

*Membru al familiei rivale clanului Minamoto, poetul s-a ilustrat la mijlocul secolului al X-lea, în perioada Tenreki (947-950). Prezențe în alte antologii: *Shuishu*.

MIBU NO TADAMI*

Îmi merge vestea
Prin toată lumea că sunt
Robit iubirii.
Când voi iubi-ntr-adevăr,
Nimeni n-are să știe.

*Fiul poetului Mibu no Tadamine (v. *supra*) a trăit în secolul al X-lea. Participant la viața culturală a epocii, a realizat culegerea personală din poemele tatălui său (*Tadamine-shu*). Creația sa este antologată și în culegerea *Shuishu*.

KIYOWARA NO MOTOSUKE*

Unul celuilalt
Lacrimi ștergând, ne-am jurat
Că niciodată
Fluxul nu va covârși
Muntele pinilor, Sue.**

* Poetul a fost unul din cei cinci scriitori ("Cei cinci bărbați ai Pavilionului Perelor") care au constituit, în 951, Departamentul pentru lirică, înființat din ordinul împăratului Murakami în vederea redactării antologiei *Manyoshu* și a culegerii materialului pentru încă o antologie oficială, *Gosenshu* ("Culegerea aleasă ulterior", 951). A murit în 988.

** Poemul reia ideea unui alt text, cuprins în *Manyoshu*, în care îndrăgostitul spune că mai curând ar fi posibil ca valurile mării să acopere un vârf de munte, decât ca el să-și trădeze iubita.

VICE-CONSILIERUL DE MIJLOC ATSUTADA*

Față de chinul
Ce inimii îi e dat
De când mi-e dragă,
Cât de lipsită de griji
Era-n trecut viața mea!

*Fujiwara no Atsutada (m. 943) a deținut această demnitate (Go-Chunagon) în timpul domniei împăratului Suzaku (930 - 946).

CONSILIERUL DE MIJLOC ASATADA*

Cel ce se ține
De oameni îndepărtat
Doar bine-și face
Sieși și celor din jur
Se cruță de neazuri.

*Fujiwara no Asatada, fiul demnitarului-poet Sanjo (v. *supra*), a trăit în jurul anului 950.

PRINȚUL KENTOKU*

Dacă nici mie
Însumi n-o să-mi îngădui
Să-mi fie milă
De draga mea, deșartă
Îmi va fi viața pe veci!

*Prințul (Ko) Kentoku este numele atribuit postum lui Fujiwara no Koretade, colaborator la cea de-a doua antologie oficială, *Gosenshu*, inițiată la dorința împăratului Murakami (946 - 967). A trăit în cea de-a doua jumătate a secolului al X-lea.

SONE NO YOSHITADA*

Drumul iubirii –
Nimeni ținta nu-i știe!
Vai! nu ești oare
Ca un luntraș navigând
Printre stânci, fără vâslă?

*Personalitate excentrică, Sone no Yoshitada a fost unul dintre cei mai buni poeți din a doua jumătate a secolului al X-lea. Adoptând un stil neconvențional, a fost marginalizat de contemporani, cu excepția lui Fujiwara no Akisuke (v. infra, p. 95), care i-a inclus 17 poeme în antologia *Shika-shu* ("Culegere de flori ale cuvintelor").

BONZUL EIKEI*

Casei sihastre

Cu iederă împrejur

Pragul nu-i trece

Nici un drumeț dar acum,

Iată, oaspete, toamna!**

* Poet contemporan cu Kentoku și Yoshitada.

** Tanka de față reține un aspect al existenței de sihastru, căreia i s-au dedicat o parte din credincioșii buddhiști. De observat că sentimentul naturii rezistă oricăror presiuni ale ideologiei buddhiste (nu transpare nicidecum aspirația spre Nirvana), în schimb, percepția fenomenalului se acutizează, ca și la alți poeți, laici, ai perioadei Heian.

MINAMOTO NO SHIGEYUKI*

Zile amare,

Când omul s-ar dezbăra

Chiar și de sine,

Cum sub viforul aprig

Talazuri se sparg de stânci.

* Poetul a trăit în a doua jumătate a secolului al X-lea (s-a stins din viață în anul 1000).

ONAKATOMI NO YOSHINOBU ASON*

Așa cum focuri

Noaptea aprinse de străji

Ziua-s cenușă,

Șovăie și dorul meu:

Noaptea e viu, ziua-i stins.

* Contemporan cu Shigeyuki, Yoshinobu (922 - 991) a fost unul dintre "Cei cinci poeți din Pavilionul Perelor", desemnați de către împăratul Murakami (946 - 967) să alcătuiască cea de-a doua antologie oficială, Gosenshu ("Culegere ulterioară").

FUJIWARA NO YOSHITAKE*

De bună voie

Și-oricând viața mi-aș da

Doar pentru tine.

Îmi spun doar: oh, de-ar dura

Viața ce-o trăiesc acum!

* Poet contemporan cu precedenții.

FUJIWARA NO SANEKATA ASON*

Cum să-ți închipui

Că s-ar putea tăinui

Înțepătorul

Sake dospit cu pelin

Și flacăra iubirii?

* Poet contemporan cu precedenții (m.998)

FUJIWARA NO MICHINOBU ASON*

Când zorii mijesc,

Și prea bine se știe

Că iar va-nsera,

Oh, ce urâtă ne e

Pâcla de dimineață!

* Nobil de rang foarte înalt, dar poet minor, autorul acestor versuri a fost, se pare, contemporan cu precedenții.

MAMA GENERALULUI MICHITSUNA DIN CORPUL IMPERIAL DE GARDĂ*

Atunci când, noaptea,

Suspinând, singură dorm,

Măcar bănuiești

Ce lung îmi pare timpul

Până mijește ziua?

* Deși nu i se cunoaște numele și anul nașterii, se știe că era fiica lui Fujiwara no Motoyasu și că, după 954, a fost concubina, apoi soția unui alt Fujiwara, Kane-ie, regent imperial (Kwambaku). A murit în 995. Datele provin din jurnalul autoarei, Kagero nikki ("Jurnalul unei efemeride"), ce acoperă perioada 954 - 974 și conține numeroase referiri la viața viitorului general. Poetă și prozatoare de mare sensibilitate, s-a remarcat prin rafinament în exploatarea resurselor limbajului. Prezențe în alte antologii: Shuiwakashu ("Culegere de spicuri poetice"), Goshuiwakashu ("Culegere ulterioară de spicuri poetice").

MAMA* LUI GIDO SANCHI**

Nu-ți va fi prea greu

Să nu mă uiți niciodat'?

De-ar fi să-ți pară

Greu, bicusnica-mi viață

Vreau să se curme de azi!

* Poeta a trăit în jurul anului 1000. A fost soția ministrului Fujiwara no Michitaka, fratele regentului imperial Michinaga. Prenumele ei este necunoscut.

** Fujiwara no Korechika, fiul poetei, a fost primul deținător al acestui titlu.

PRIMUL SUBSECRETAR DE STAT KINTO*

De multă vreme

Nu mai răsună-n urechi

Vuietul apei,

Dar slava numelui său

Mai dăinuie peste vremi.**

* Fujiwara no Kinto (967 - 1041), supranumit și "Subsecretarul de Stat de pe Calea Shijo" (Shijo Dainagon), a fost renumit și ca practicant al "celor trei arte": versificația chineză, versificația japoneză și muzica pentru lăută (biwa), ca și în calitate de caligraf. Este editorul antologiei oficiale Shuiwaka-shu și al altor culegeri: din opera celor 36 de genii poetice, Waka-ro-ei-shu ("Cele mai frumoase cântece din Japonia și China") ș.a. A scris un important tratat de poezie, Shinsen zuino ("Miezul și profunzimea talentului"). Forme poetice cultivate: tanka. Prezențe în alte antologii: Shui-wakashu, Senzai-shu, Saki no dainagon Kinto-kyo shu (antologie de autor).

** Poemul se referă la cascada construită din ordinul împăratului Saga (începutul secolului al IX-lea), ruinată între timp, dar considerată încă, în timpul vieții poetului, o realizare admirabilă.

IZUMI SHIKIBU*

Curând nici eu nu

Voi mai fi; de-aș putea doar

În amintire

Dincolo să mi te duc,

Să te mai pot revedea!**

* Fiică a guvernatorului Oe no Masamune și soție a guvernatorului Tachibana no Michisada, poeta (976 - 1030?), a făcut parte din cercul de nobile intelectuale de la curtea împăratului Ichido (987 - 1011). Bună cunoscătoare a teologiei buddhiste. Autoarea a unui interesant jurnal (Izumi no Shikibu nikki) pentru anii 1003 - 1004. Lirism delicat, marcat de senzualism și pasionalitate. Emoție lirică bine temperată prozodic de cultură și abilitate în exercițiul poetic. Poeme tanka în jurnalul intim și în propriile culegeri, Izumi no Shikibu-shi ("Culegerea I. Sh.") și Izumi no Shikibu zokushu ("Urmarea culegerii I. Sh.")

** Autoarea a adresat, bolnavă fiind, aceste versuri iubitului său, prințul Atsumichi. Legătura sa cu acesta, intervenită după decesul primului soț, încheiată prin moartea prințului și urmată de căsătoria autoarei cu guvernatorul provinciei Tango, face obiectul celebrului său jurnal.

MURASAKI SHIKIBU*

Ivit în treacăt,

Oare pe el l-am zărit?

El a fost, precum

Luna în miez de noapte,

De-abia clipind printre nori.**

* Pseudonim al unei nobile (978? - 1016?) al cărei nume rămâne necunoscut. A fost sora de lapte a împăratului Ichijo și fiica învățatului Fujiwara no Tametoki. A demonstrat de foarte tânără capacități intelectuale ieșite din comun: talent pentru poezie, caligrafie și muzică (cânta la koto). Formație intelectuală sino-japoneză. După moartea prematură a soțului, Fujiwara no Nobutaka, și o perioadă de izolare, doamnă de onoare a celei de-a doua soții a împăratului, Akiko. Autoare a unui jurnal (nikki) pentru anii 1008 - 1010, adevărat document istoric de epocă, și a unui roman (Genji-monogatari - op. princ.) În poezie, a cultivat tanka. Prezențe în antologii: Shinkokinshū, Murasaki Shikibu-shū (antologie personală).

** Poemul a fost inspirat de reîntâlnirea fugitivă cu un prieten pe care poeta nu îl văzuse timp îndelungat.

DAINI NO SAMMI*

Se vaită vântul

Din muntele Arima

Până la Ina

Prin bambuși: cum să mă-mpac

Cu gândul despărțirii?

* Fujiwara Karako sau Kenshi, soția subsecretarului de guvernământ (Dazai no Sammi) al insulei Kyushu și fiica lui Murasaki Shikibu, a trăit în secolul al XI-lea. Lirică erotică, inclusă în antologiile Goshuishu și Hyakunin-issu; antologie personală: Daini no Sammi-shu. I se atribuie, fără dovezi certe, romanul Sagoromo monogatari ("Istoria generalului Sagoromo").

AKAZOME EMON*

Mai bine dormeam

Decât să irosesc timp!

În bezna cea grea,

Privii spre lună, în sus,

Până când a ruginit.

*Pseudonimul fiicei poetului Taira no Kanemori, adoptată de cel de-al doilea soț al mamei sale, Akazome Tokimochi, locotenent în garda imperială (Emon no jo). Doamnă de onoare a soției regentului Fujiwara no Michinaga, ulterior căsătorită cu Oe no Masahira și mamă a doi copii. Numeroase călătorii legate de însărcinările administrative ale soțului. După decesul acestuia s-a călugărit. Nu se cunosc cu exactitate anul nașterii și cel al morții. Poezie sentimentală, tributară emoțiilor generate de viața familială și de maternitate. Finețe a observației, muzicalitate delicată, ton moderat. Prezențe în antologii: Shuishu, Akazome Emon-shu (antologie de autor). I se atribuie romanul Eigwa monogatari, cronică a vieții curtenesti din epocă. Considerată printre poezii de elită ai perioadei Heian timpurii și chiar printre "rokkasen".

DOAMNA DE ONOARE KO-SHIKIBU*

Pe lunga cale

Peste muntele Oe,

De la Ikuna,

N-am primit veste defel.

Departa-i "Puntea-spre-cer" !**

*Fiică a scriitoarei Izumi Shikibu și a lui Tachibana no Michisada, guvernator al provinciei Izumi, autoarea s-a născut în anul 997 și a trăit la curtea Împăratului Ichijo.

** Tanka de față a fost compusă în timpul unei călătorii în provincia Tango, la reședința mamei sale după a doua căsătorie (1005) cu guvernatorul acestei provincii, Fujiwara no Yasumasa. "Puntea-spre-cer" este o peninsulă pitorească din provincia Tango, numită astfel datorită îngustimii sale.

ISE NO DAISUKE*

Cupe câteșiopt

Pe crengi mlădii de cireș,

Din vechea Nara,

Astăzi sclipesc și aici,

Sub proaspăt zid de palat.**

* O altă poetă de la curtea Împăratului Ichijo, căreia i s-a atribuit, deși neîntemeiat, alcătuirea culegerii epice Ise monogatari ("Povestiri din Ise").

** Tanka de mai sus a fost compusă în legătură cu obiceiul de a se duce ramuri de cireș înflorit de la vechea capitală, Nara, la cea nouă, Kyoto.

SEI SHONAGON*

În toiul nopții,

Falsul cântat de cocoș

Poate înșeală

Străjile, dar la poarta

Dragostei n-are succes.**

* Născută în deceniul șapte al secolului al X-lea, autoarea, Kiyowara Akiko (Takushi), era fiica poetului Kiyowara no Motosuke (v. supra, p. 58). Precocitatea intelectuală și instrucția solidă au ajutat-o să devină o erudită în literaturile chineză și japoneză. S-a impus ca poetă, dar mai ales ca personalitate, prin verva și strălucirea replicii, inteligență și bun gust. Căsătorită cu Fujiwara no Muneyo, s-a călugărit la moartea sa. Anul și locul morții scriitoarei nu se cunosc cu precizie. Viziune literară tentată de pitoresc, spectaculos, și mare acuitate a spiritului, manifestate atât în poezie, cât și în proză. Opera poetică: Sei Shonagon shu (culegere personală). Prezențe în alte antologii: Kinto shu ("Culegerea lui Fujiwara no Kinto"), Izumi Shikibu shu. Opera principală: Makura no soshi ("Notații de pernă", trad. rom. Însemnări de căpâți, 1977), jurnal în proză cuprinzând maxime, schițe și 16 poeme tanka.

** Poem inspirat dintr-o anecdotă chineză: un fugar a imitat cântecul cocoșului pentru ca străjerii, crezând că este dimineață, să îi deschidă porțile cetății.

INTENDENTUL ZONEI DIN STÂNGA* A CAPITALEI, MICHIMASA**

Dacă tot mi-e dat

Să pier de-al iubirii foc,

Fie să-mi găsesc

Prilej ca patima mea

Să nu i-o vestesc prin soli!

* În perioada Heian, administrația și apărarea capitalei Kyoto erau defalcate pe două zone: cea din stânga și cea din dreapta.

** Fujiwara no Michimasa a trăit la începutul secolului al XI-lea, fiind contemporan cu personalități ilustre ale literaturii nipone ca Fujiwara no Kinto (v. supra, p. 71), Izumi Shikibu (v. supra, p. 72), Murasaki Shikibu (v. supra, p. 73) și Sei Shonagon (v. pagina alăturată).

SUBSECRETARUL DE STAT SADAYORI*

În zorii zilei,

Când peste Uji**, încet,

Ceața dispare,

Înfipți în malul mărunt

Stâlpii nervurați scrâșnesc.***

* Autorul a fost unicul fiu al celebrului poet Fujiwara no Kinto și a contribuit la alcătuirea "Culegerii unui mileniu", Senzai-shu, în care i-au fost antologate câteva poezii.

** Numele unui munte

*** Stâlpii care susțineau o plasă de nuiete pentru filtrarea apei și prinderea peștilor.

DOAMNA SAGAMI*

În durerea mea,

Mânele am să-mi ud

Cu veșnicu-mi plâns.

Vorba prostească e cea

Care mă doare mai rău.

* Poeta aparținea clanului Minamoto și a devenit soția guvernatorului provinciei Sagami, Oe no Kinsuke.

FOSTUL ARHIEPISCOP GIOSON*

Noi să rămânem,

Cireșule de munte,

Prieteni credincioși!

Căci nu iubesc, pe lume,

Decât florile tale.

* Poet și pictor din secolul al XI-lea, al cărui nume laic a rămas necunoscut. Singurul indiciu privitor la persoana sa este calitatea de arhiepiscop al templului Enriaku de pe muntele Hiei de lângă Kyoto, pe care a deținut-o un timp.

NOBILA DOAMNĂ SUWO*

Dacă-o iubire

Vis nestatornic de mai ,

Dacă doar asta

Numele mi-a terfelit,

Ce nespună tristețe!

* Cunoscută după numele provinciei în care tatăl său, Taira no Tsugunaka, a fost guvernator, autoarea a trăit la mijlocul secolului al XI-lea, la curtea împăratului Go-Reizei (1045 - 1068).

SANJO NO IN*

Dacă în astă

Lume deșartă mi-e dat

Să mai am zile,

Oh, cum am să mai tânjesc

După clarul de lună!

* Împăratul Sanjo I (1011 - 1016) și-a asumat acest nume după abdicarea la care a fost forțat și pe care, indirect, o deplânge chiar în acest poem.

BONZUL NOIN*

Împurpurate

Frunze pe Mimuro, cel

De vânt năpădit,

Roșu brocart s-au făcut

Peste râul Tatsuta.

* Pe numele său laic Tachibana no Nagayasu, bonzul Noin este cunoscut mai ales ca editor al antologiei private Gengen-shu. A trăit la mijlocul secolului al XI-lea.

PREOTUL RYOZEN*

Iar mă simt singur.

Din casă-afară pășesc,

Privesc în juru-mi:

Peste toate, peste tot,

Vechiul amurg de toamnă.

* Contemporan cu poezii prezentați în paginile anterioare (cca. 1040 - 1070).

SUBSECRETARUL DE STAT TSUNENOBU*

Când va fi seară,

În fața porții-or foșni

Orezu-n spice,

Stuful de pe-acoperiș

De vântul toamnei răzbit.

* Este vorba despre Minamoto no Tsunenobu (1015 sau 1016 - 1097), unul dintre "Cei patru subsecretari de Stat" (shinagon) de la începutul secolului al XI-lea, pa care contemporanul său, Fujiwara no Kinto, îl descrie ca «excelând deopotrivă în toate cele trei arte» (poezia, caligrafia și cântatul la lăuta japoneză, biwa).

KII, DIN SUITA PRINȚESEI YUSHI*

Spulberaticul

Val, la Takashi, pe țârm,

Să nu mă-ncânte...

Mânele** le-aș avea

Pururi înrourate.***

* Denumită Kii după provincia în care fratele ei, Shigeo, era guvernator, poeta a fost fiica lui Fujiwara no Tsunetaka. A trăit la curtea împăratului Horikawa (1087 - 1107), ca doamnă de onoare a prințesei Yushi.

** Reiterare a toposului "mânelor ude de lacrimi".

*** Tanka de față a fost scrisă drept răspuns la o poezie a lui Fujiwara no Toshitada, cu ocazia unui concurs de poezie cu tematică erotică.

SUBSECRETARUL DE STAT MASAFUSA*

Plini sunt de floare
Cireșii de pe ponor:
Bine mi-ar pare
Dacă la poale de deal
Negurile-ar rămâne!

* Oe no Masafusa (1040 - 1111), nepot al sinologului Oe no Masahira și al poetei Akazome Emon (v. supra, p. 75), a fost unul dintre erudiții vremii sale. Copil precoce, la trei ani citea, la 15 ani își încheia studiile universitare. Importante funcții administrative (guvernator, administrator al Ins. Kyushu, ministru de finanțe). Autor de poeme în limbile japoneză și chineză, remarcabile prin strălucirea stilului. Opera: Zoku-honcho ojoden ("Urmare la restabilirea unei vieți pierdute"), Goke shidai ("Ordinea întregului"). Prezențe în antologii: Goshui-shu, Go-no-sochishu ("Culegerea măsurătorului de numere"), Shikashu ("Culegere de flori ale cuvintelor").

MINAMOTO NO TOSHIYORI ASON*

Pe cea ce, astăzi,
Mai cruntă-i ca viforul
De la Hatsuse,
Cu suflet necruțător,
Să o implor nu mai pot.**

* Fiul lui Minamoto no Tsunenobu (v. supra, p. 87) și nepotul guvernatorului de Tosa, Minamoto no Sadasuke, a trăit între 1057 și 1129. Funcționar de rang mijlociu, multă vreme în umbra tatălui său, pe care l-a însoțit în provincie. După întoarcerea în capitală (1123), editor al antologiei oficiale Kinyoshu (1127). Frecvent solicitat ca judecător (ranja) în concursurile de poezie (uta-awase) și organizator al comemorării lui Kakinomoto no Hitomaro (v. supra, p. 19), împreună cu Fujiwara no Akisue. Șef al grupării poetice nova-toare. Poezie descriptivă, caracterizată prin fantezie și spontaneitate: Samboku kikashu. Prezențe în antologii: Kinyoshu, Sensai-shu ("Culegerea unui mileniu"). Studiu teoretic: Toshiyori zuino ("Talentul florilor lui Toshiyori")

** Tanka de față a fost scrisă după ce poetul se rugase pentru dragostea sa la templul Kwannon din Hatsuse, provincia Yamato.

FUJIWARA NO MOTOTOSHI*

Pe juruita

Miraculoasă rouă

Mi-am pus temeiul,

Însă, vai! se pare că

Mai trece-o toamnă-n zadar.**

* Născut în 1056, Mototoshi nu a fost una dintre figurile cele mai amirate ale clanului Fujiwara, la finele secolului al XI-lea. În literatură, a fost partizanul tradiției. Principalul său merit este acela de a fi realizat culegerea de Cântece nou-alese, la mijlocul secolului al XII-lea. S-a stins din viață în 1142.

** Tanka antologată aici exprimă dezamăgirea produsă autorului de un alt Fujiwara, Tadamichi (v. infra, p.92), care făgăduise că-i va asigura un post pentru fiul său, dar nu și-a ținut promisiunea.

FOSTUL REGENT IMPERIAL ȘI MARE CANCELAR, INTRAT ÎN TEMPLU*

Pe-al mării întins,

Vâslind spre larg, de-aș putea

Nici să nu mai știu

De valuri albe se sparg

Ori curg izvoare de nori.

* Fujiwara no Tadamichi (1097 - 1165) a fost ultimul mare om de Stat al clanului Fujiwara care a deținut portofoliul suprem în administrația imperială sub domniile a patru împărați, înainte ca acesta să fie atribuit unui membru al clanului rival, Taira. La bătrânețe s-a călugărit, ca mulți alți înalți aristocrați și monarhi niponi.

SUTOKU-IN*

Așa cum stânca

Sparge-al cascadei tumult

Însă șuvoiul

Iute se-adună la loc,

Și noi ne vom revedea.

* Astfel și-a semnat poemele fostul împărat Sutoku (1123 - 1141), după abdicarea sa forțată. A ordonat alcătuirea celei de-a șasea antologii imperiale, Shika-shu ("Culegere de flori ale cuvintelor"), realizată de Fujiwara no Akisuke (v. infra, p. 95)

INAMOTO NO KANEMASA*

Dinspre Awaji,**

Țipete de pescăruși

Zburând încoace

Ce-ades vor fi deșteptat

Străjerii porții din Suma!

* Trăind până în 1112, Minamoto no Kanemasa a făcut parte dintre scriitorii, astăzi apreciați ca minori, ai perioadei Heian târzii. Antologator al culegerii Horikawa-in nochi no hyakushu.

** Insulă aflată în dreptul orașului Suma din provincia Setsu, unde a fost scrisă această tanka.

INTENDENTUL ZONEI DIN STÂNGA A CAPITALEI, AKISUKE*

Printre nori fugari

De vântul toamnei aduși,

Ivită-n rariști,

Cum mai străluce pe cer

Limpedeaa lunii lumină!

* Fujiwara no Akisuke (1090 - 1155) a fost creatorul școlii poetice conservatoare Rokujo, numită astfel după cartierul din Kyoto în care această ramură a clanului își avea reședința. Toți cei trei fii ai săi (dintre care unul adoptiv) au fost poeți. Funcții administrative importante, pe lângă statutul său privilegiat din lumea intelectuală. A fost însărcinat de împăratul Sutoku (v. supra, p. 93) să realizeze antologia Shika-shu ("Cule-gere de flori ale cuvintelor"), terminată în 1154. Stil poetic elegant, sobru, intelectualizat. Opera: Sakyo-no-Daibu Akisuke no shu (antologie de autor). Prezențe în alte antologii: Shinkokinshu ("Noua culegere de poezie veche și modernă"), Kinyoshu, ("Culegerea frunzelor de aur") Shikashu etc.

DOAMNA HORIKAWA, DIN SUITA ÎMPĂRĂTESEI-MAME*

Pentru că nu știu

Până când inima ta

Mi-o dai doar mie,

Astăzi mi-e gându-ncâlcit

Ca părul întunecat.

* Poetă minoră, după toate aparențele contemporană cu precedenții.

VIITORUL MINISTRU DE STAT DE LA TODAIJI*

Cotind încoace,

Unde cântecul de cuc

Se-aude-ntruna,

În timpuriul amurg

Văd, totuși, numai luna.

* Sub acest nume figurează în antologia de față Fujiwara no Sanesada, al cărui bunic înființase templul Todai (Go-Todaiji). Om politic și înalt funcționar în administrația imperială, a devenit bonz în 1198.

PREOTUL DOIN*

De sihăstria

Îmi mistuie chiar dorul,

Viața nu-mi curmă;

Numai lacrimile spun

Chinul ce nu-l pot răbda.

* Pe numele său adevărat Fujiwara no Atsuyori, poetul a fost contemporan cu precedentii.

TOSHINARI, INTENDENTUL ÎMPĂRĂTESEI-MAME

În lumea toată,

N-am un locșor doar al meu!

Chiar și aici, în

Creierul munților suri,

Aud chemare de cerbi.

* Fujiwara no Toshinari (sau Shunzei) (1114 - 1204) a fost fiul poetului Fujiwara no Toshitada din ramura Nijo a clanului. Maestru în lorică i-a fost Mototoshi (v. supra, p. 91), dar lui Minamoto no Toshiyori (v. supra, p. 90) i-a arătat o adevărată venerație. Tatăl poetului și eseistului Fujiwara no Teika (Sada-ie) (v. infra, p. 99) și unchiul și tatăl adoptiv al lui Michinaga, călugărit sub numele de Jakuren (v. infra, p. 103). Cu sprijinul împăratului Go-toba, fondator al primei școli poetice cu caracter oficial, Sanjo. Călugărit el însuși la bătrânețe, sub numele de Shakua. Poezia lui T. se distinge prin rezonanța lorică pe care o dobândește misterul lumii, al alcătuirilor naturii. Opera: poeme tanka în antologiile Shikashu, Gosho hyakushu, Sengohyakuban utaawase; disertația teoretică Korai futai-sho ("Mărturie despre măsura tradiției vechi"). Antologator și prefațator, în 1188, al "Culegerii unui mileniu" (Senzai-shu), alcătuită la solicitarea fostului împărat Go-Shirakawa (1155-1158).

FUJIWARA NO KIYOSUKE ASON*

De-o fi să nu mor,

Preafrumoasă-mi va părea

Vârsta aceasta,

Precum, azi, blânde socot,

Tristele vremi de-altădat'.

* Fiul lui Akisuke (v. supra, p.95) a trăit între anii 1104 - 1177 și a colaborat cu acesta la alcătuirea Shika-shu ("Culegerea de flori ale cuvintelor"). De asemenea, realizator al antologiei private Zoku-Shika-shu.

PREOTUL SHUNKEI*

Atunci când de dor

Nu pun geană pe geană

Și zorii nu vin,

Până și zidul crăpat,

Lângă pat mă mârșește.

* Cunoscut și sub numele de Shune, fiul poetului curtean Minamoto no Toshiyori s-a născut în 1113 și a scris versuri marcate de melancolia singurătății, de pesimismul specific religiei buddhiste.

BONZUL SAIGYO*

Nu-ți umple luna

Gândul întreg cu-o sumbră

Proorocie?

Până-n străfunduri mișcat,

Chipul de lacrimi mi-e plin.

* Pe numele său adevărat Sato Norikiyo (1118 - 1190), a fost locotenent în garda imperială de Stânga, apoi funcționar la curtea împăratului Toba. S-a călugărit la 23 de ani, petrecând mult timp în vecinătatea Mt. Koya. Călugăr cerșetor, a efectuat numeroase călătorii, în care își recita poemele. Corespondență în versuri cu poeții-preoți Jakuren și Jien (v. infra, p. 103 și 111), cu toții antologiați în Kikigaki zanshu ("Culegerea veselilor ștregari"). Poezie a naturii, marcată de pesimism și melancolie, stil simplu și expresiv. Alte prezențe în antologii: Sensai-shu, Shinkokin-waka-shu ("Noua culegere de poezie veche și modernă"), Gyokuyo-shu. Opera: Sankashu ("Culegere de imnuri"), Saigyo shonin dansho ("Convorbiri și mărturii ale lui Saigyo").

BONZUL JAKUREN*

Seară de toamnă

Când de pe cetini de brad

Grele de ploaie,

Neostoit, se-nalță

Spre tării un abur fin!

*Nepot al lui Fujiwara no Toshinari (v. supra, p. 99), pe numele său laic Fujiwara no Michinaga, a trăit între anii 1139 - 1202.

BETTO, DIN SUITA ÎMPĂRĂTESEI MAME KWOKA*

Poate o noapte,

Scurtă ca stuful tăiat

Lângă Naniwa**,

Să fie destul temei

Ca să iubesc până mor?

* Poeta a fost fiica lui Fujiwara no Toshitaka și a trăit în a doua jumătate a secolului al XII-lea.

** Numele unui golf aflat în apropierea zonei în care, astăzi, se află orașul Osaka.

PRINȚESA SHIKIKO*

Șirag de perle**,

Rupe-te, dac-așa vrei!

Oricât aș mai trăi

Nu aș putea, desigur,

Ascunde ceea ce simt.

* Cunoscută și sub numele de Shokushi, poeta a fost fiica împăratului Go-Shirakawa (1156 - 1158) și s-a bucurat de o bună reputație atât ca poetă, cât și ca pictoriță. Alături de fiica lui Toshinari și de Doamna Kunaikyo, a fost considerată una dintre cele "trei femei talentate" ale epocii. S-a stins din viață în 1201.

** Metafora desemnează "firul" vieții, succesiunea evenimentelor acesteia.

TAIYU, DIN SUITA ÎMPĂRĂTESEI-MAME IMPU*

Mânecele vezi?

Nici ale unui pescar

De pe Ojima,

Cu toată apa ce-o sug,

Nu-s mai decolorate.**

* Fiica lui Fujiwara no Nobunari a trăit, de asemenea, la sfârșitul secolului al XII-lea.

** Formă perifrastică sub care este reluat toposul binecunoscut al mânecelor ude de lacrimi.

VIITORUL REGENT IMPERIAL

ȘI MARE CANCELAR KYOGOKU*

Noaptea, când greieri

Cântă sub promoroacă

Și-ntind surtucul

Peste salteaua-ngustă,

Trebuie să dorm singur**.

* Kyogoku no Yoshitsune (m. 1206) provenea dintr-o ramură a clanului Fujiwara.

** Versul final al poemului prezintă reminiscențe din creația lui Kakinomoto no Hitomaru (v. supra, p. 19).

DOAMNA DE ONOARE SANUKI*, DIN SUITA LUI NIJO-NO-IN**

Precum stâncile

Îndepărtate de țărni,

Nevăzute sub

Val nezărite de om

Mânele-ude-mi rămân.

* Sanuki Tenji s-a născut, se pare, prin 1079. La fel de nesigură ca data nașterii îi este și ascendența, asupra căreia s-au formulat mai multe ipoteze. Foarte probabil, a fost o descendentă a clanului Minamoto. Pe numele său adevărat Choshi, mai este cunoscută și sub pseudonimul Sanuki Nyudo. Celebră ca memorialistă a ultimilor ani de domnie ai împăratului Horikawa, prin jurnalul său, Sanuki no suke no nikki.

** Nijo-no-in este numele fostului împărat Nijo (1159 - 1165), după abdicarea sa.

CANCELARUL DIN KAMAKURA*

De-ar sta viața-n loc

Pe veci! Chiar și odgonul

Șleului care

Trage la mal, colo-n golf,

Ce plin este de farmec!

*Perifraza se referă la Minamoto no Sanetomo (1192 - 1219), fiul cel mai tânăr al primului shogun, Minamoto no Yoritomo, el însuși shogun. Odată cu uciderea sa de către nepotul său, bonzul Kugyo, familia s-a destrămat. Ca poet, a făcut abstracție de modelele rafinate ale poeziei contemporanilor săi, preferând inspirația din scrierile autorilor antologați în Manyoshu. A fost considerat de Kamo no Mabuchi, exegetul din secolul al XVIII-lea al antologiei Manyoshu, drept singurul poet important al vremii sale.

CONSILIERUL MASATSUNE*

Sub al toamnei vânt

Suflând, târziu în noapte,

Din Miyoshino,

Frig peste vechiul oraș,

Răsună zvon de piuă.**

* Fujiwara no Masatsune (1170 - 1221) a fost discipolul lui Toshinari (v. supra, p. 99). La comanda (1201) fostului suveran Go-Toba, a realizat în 1205, împreună cu Minamoto no Michitomo, Fujiwara no Ari-ie, Fujiwara no Sada-ie (v. infra, p. 113) și Fujiwara no Ietaka (v. infra, p. 114), antologia oficială Shinkokinshu ("Noua culegere de poezie veche și modernă").

** Motivul acestei tanka este de inspirație chineză, reperabil în creația lui Li-Tai-Pe.

FOSTUL ARHIEPISCOP JIYEN*

Decât să conduc

Lumea grea de păcate,

În negru veșmânt,

Pe Waga-tatsu-soma,**

Mai bine-i preot umil.

* Poetul a fost fiul ultimului important om de Stat al clanului Fujiwara, Tadamichi (v. supra, p.92), și a trăit în a doua jumătate a secolului al XII-lea (1155 - 1225). Cotat printre poeții cei mai importanți ai perioadei Kamakura timpurii, alături de Fujiwara no Toshinari (v. supra, p. 99), Yoshitsune și alții, grupați în așa-numita "Casă a maștrilor poeziei". Cunoscut și prin corespondența poetică întreținută cu Saigyō (v. p. 102).

** Aluzie la muntele Hiei de lângă Kyoto, unde ființa, în epocă, un mare templu buddhist. Acolo a avut loc ceremonia în cadrul căreia Jiyen a fost înaintat la rangul de arhiepiscop ocazie cu care a scris versurile de față. Pictura ce însoțește poemul îl reprezintă pe autor pe muntele Hiei, privind spre dealurile pe care ar prefera să trăiască în calitate de pustnic, în loc să dețină funcții în ierarhia cultului său religios.

FOSTUL MARE CANCELAR, DEVENIT PREOT*

Neaua florilor

Spulberată de vifor

Prin grădină, oh!

Nu-s ele, ci eu, vai mie!

Eu sunt cel veștejit.**

* Perifraza îl denotă pe Fujiwara no Kintsune (1170 - 1244) într-un mod specific antologiei de față: prin menționarea demnităților deținute în viața publică de autor sau de membrii familiei acestuia.

** Tanka de față se încadrează într-unul din ciclurile tematice tradiționale ale poeziei japoneze: acela al anotimpurilor. Alegerea toamnei ca timp al universului liric corespunde tonului melancolic al poeziei, legat de concepția buddhistă cu privire la inconsistența și incertitudinea lumii fenomenale.

CONSILIERUL INTERIMAR

DE MIJLOC SADAIE*

Ea nu se-arată,

De-aceea, la fel cum pe

Țărm la Matsuho

Marea-i fierbinte-n amurg,

Eu ard mocnit, dogoresc.

* Sada-ie, Teika Kyo și Kyogoku Komon sunt pseudo-nimele lui Fujiwara no Teika (1162 - 1241), fiul renu-mitului Toshinari, mentorul viitorilor componenți ai "Casei maștrilor poeziei". Apreciat de către fostul împărat Go-Toba, și-a început afirmarea ca poet de curte. Frecvente participări la concursuri de poezie, ca autor sau ca judecător. Ascensiune socială remarcabilă, în slujba a șapte împărați, urmată de intrarea în viața monastică sub numele de Myojo. Împreună cu discipolii săi a realizat diverse antologii: Shinkokinshu (1201-1206), Shinchokusen-shu (1232-1235), Hyakunin-issu. Prezențe în antologii: Shogaku hyakushu, Horikawa hyakushu. Scrieri teoretice: Kindaishuka ("Modele de poezie modernă"), Eika taigai ("Tratat de compoziție").

JUNII IETAKA*

Prin stejărișuri,

Atât de rece bate

Vântul spre seară;

Doar baia preoților*

Mai arată că-i vară.

* Fujiwara no Ietaka (1158-1237), cunoscut și sub pseudonimul său chinezesc, Karyu, fiul unui consilier de mijloc, a fost el însuși ministru al casei imperiale între 1206 - 1221. În același an l-a urmat pe fostul împărat în exil, apoi (1236) s-a călugărit. Discipol al lui Fujiwara no Shunzei, s-a distins prin claritatea stilului și prospețimea imaginii. Apreciat de fostul împărat Go-Toba, a colaborat cu Sada-ie la realizarea antologiei Shinkokin-shu. Alte prezențe în antologii: Shinchokusenshu ("Noua culegere realizată din ordin imperial"), Senzai-shu. Culegere personală: Minishu.

** Este vorba de baia pentru abluțiuni de purificare.

GO TOBA-NO-IN*

Pe unii-am temei

Să-i plâng, pe alții să îi

Urâsc; ce tristă

Îmi pare lumea și tot

Ce știu e doar durere.

* Autorul poemului este fostul împărat Go-Toba, care a domnit între 1184 - 1198, abdicând la vârsta de 18 ani în favoarea fiului său (în vârstă de numai 4 ani pe atunci), Tsuji. Iubitor de poezie și protector al literaților, a patronat concursuri de poezie (Shoji Shodo hyaku-shu) și a comandat alcătuirea antologiei Shin-kokinwakashu ("Noua culegere de poezie veche și modernă", 1201-1206). Încercarea sa de a relua puterea după moartea shogunului Minamoto no Sanetomo eșuând, a fost exilat (1221), împreună cu o suită de curteni fideli, pe insula Okinawa, unde a murit în 1239.

JUNTOKU-IN*

Când mă gândesc doar

La ferigile de pe

Acoperișul

Vechii cetăți semețe,

Plâng iarăși după trecut.

* Poemul aparține fostului împărat Juntoku (1211-1221), unul dintre succesorii lui Go-Toba, care a luat calea exilului în același an (1221) ca fostul suzeran și mecena, dar spre insula Sado, unde a murit în 1241.